

Motion till riksdagen 2024/25:3202

av Staffan Eklöf (SD)

Möjliggöra återinträde i akademisk forskning

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över möjligheten till återinträde i akademisk forskning och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Den akademiska forskningskarriären vid Sveriges universitet och högskolor består av givna meriteringssteg – doktorandarbete, disputation, postdok (temporär forskningstjänst eller forskningsstipendium) på annat universitet, docentmeritering och professur eller lektorat. Forskaren ansöker oftast om anslag för ett par år i taget i stark konkurrens med andra forskare. Ett mycket starkt urvalskriterium är antalet tidigare publikationer och kvaliteten på dessa.

Det här systemet är i grunden ändamålsenligt för att främja hårt och nyskapande arbete och för att selektera ut de mest produktiva forskarämnena. Systemet har dock baksidor. För det första gör långa arbetsdagar och osäker försörjning att många lämnar forskningen när de skaffar familj. För det andra är problemformulering som har hög relevans för samhället lättare att göra när man arbetar i de samhällsdelar som använder forskningsresultaten i sitt dagliga arbete. Det kan till exempel handla om kunskapsintensiva företag eller expertmyndigheter.

I dagens läge är det nästan omöjligt att återinträda i den akademiska karriären efter att ha arbetat inom företag eller myndigheter, om arbetet där inte inneburit just forskning och möjlighet att publicera resultatet i vetenskapliga tidskrifter. Urvalet när man söker anslag baseras nämligen till stor del på de senaste årens publikationer. Har man inte publicerat i vetenskapliga tidskrifter alls på några år erhåller man inte forskningsmedel. Det finns ett stort värde för samhället om personer som har varit på andra kunskapsintensiva arbetsplatser och har använt sig av forskningsresultat i sitt arbete skulle kunna återinträda i den akademiska forskningen. Det skulle berika problemformulering inom forskningen och öka forskningens koppling till verklighetens krav vid den framtida användningen av resultaten. Slutresultatet blir nya produkter och nya samhällslösningar.

Det enklaste sättet att åstadkomma målsättningen är att tilldela nya, öronmärkta medel till forskning som endast återinträdare kan ansöka om. Detta kan kopplas till krav på samarbete mellan en återinträdare och en aktiv forskare/forskargrupp. Detta är att föredra. Ett annat sätt vore att instruera befintliga forskningsråd att öronmärka pengar för ett eller flera forskningsprojekt till återinträdare från befintliga forskningsmedel. Det skulle dock betyda att andra forskningsprojekt inte prioriteras. Denna reform är tänkt att handla om en mindre satsning som ska komplettera den befintliga akademiska forskningen, inte ersätta en del av den. Eftersom det är ett nytt inslag skulle redan en liten satsning kunna göra skillnad.

Redan idag finns forskningsbeställningar av regering och myndigheter av olika slag, och för en tid sedan tog regeringen initiativ till "Nätverket för samverkansforskning". Det kan vara ett bra sätt att öka forskningens koppling till samhällets krav. Men även det är byggt på samverkan mellan aktörer och inte egenupplevda verklighetskrav och det begränsar sig till välfärdsfrågor. Det betyder att dessa initiativ är beroende av beställarkompetens. Det är inte alltid så att beställarkompetens är tillräckligt. Den är ofta beroende av att beställaren har egen forskningserfarenhet inom området.

Alliansens tidigare satsningar på centrumbildningar och den så kallade excellensforskningen samlade resurser till stora etablerade lärosäten och stora forskargrupper. Det kan också vara bra för att förstärka forskningen men har även avigsidor. När forskare inordnar sig i en stor centrumbildning eller liknande blir de mer "en kugge i ett maskineri". Ramarna för tankegångar och studier kan snävas in.

Det i motionen föreslagna systemet frigör istället kraften hos individer med driv och patos att lösa samhällsproblem och innebär ett viktigt komplement till både samhällets beställningsaktiviteter och satsningar på stora forskningsmiljöer.

Av dessa anledningar bör det skapas nya möjligheter för tidigare forskare som arbetar utanför universitetsvärlden att återuppta den akademiska forskningen.

Staffan Eklöf (SD)